

ƏMR

N 16
07.03.2016

Bakı şəhəri

"Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya"nın həyata keçirilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 23 dekabr tarixli 1645 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya"nın icrasını təmin etmək, eləcə də, qeyri-infeksiyon xəstəliklərin qarşısının alınması, bu cür xəstələrə göstərilən tibbi xidmətin yaxşılaşdırılması, keyfiyyətinin və səmərəsinin artırılması məqsədi ilə

ƏMR EDİRƏM:

1. "Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya"nın icrası üçün Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Fəaliyyət Planı təsdiq edilsin (əlavə olunur).
2. Fəaliyyət Planında qeyd olunan əlaqələndirici qurumların rəhbərlərinə tapşırılsın ki, Fəaliyyət Planı üzrə nəzərdə tutulan tədbirlərin vaxtında və tam həcmdə həyata keçirilməsi təmin edilsin və görülən işlər barədə hər yarımlının sonunda növbəti ayın 5-dək Səhiyyə Nazirliyinə məlumat təqdim edilsin.
3. Maliyyə-iqtisadiyyat şöbəsinin müdürü A.Vəliyevə tapşırılsın ki, illik büdcə sifarişlərində "Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2016-2020-ci illər üçün Strategiya"nın reallaşması üçün tələb olunan vəsaitin nəzərdə tutulması təmin edilsin.
4. Əmrin icrasına nəzarət nazir müavinlərinə həvalə olunsun.

Nazir

Oqtay Şirəliyev

Əsli ilə düzdür

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə
 Nazirliyinin 07.03 tarixli 16
 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir

**"Azərbaycan Respublikasında qeyri-infektion xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya"nın həyata keçirilməsi üzrə
 Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Fəaliyyət Planı**

Vəzifələr	Fəaliyyət istiqamətləri	Görüləcək işlər	İcraçılar və əlaqələndirilən cılər	İcra müddəti	Tərəfdəş qurumlar
9.1. QİX-nin qarşısının alınması və ona nəzarət üzrə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün səmərəli sahələrarası əməkdaşlıq mexanizminin yaradılması					
9.1.1. Ümum respublika və yerli səviyyələrdə QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə Strategiyanın həyata keçirilməsində effektiv sahələrarası əlaqələndirmənin təmin edilməsi	<p>Səhiyyə Nazirliyi tərefindən qeyri-səhiyyə sahələrin nümayəndələri cəlb olunmaqla sahələrarası idarəetmə mexanizminin müəyyən edilməsini və yaradılmasını təmin etmək;</p> <p>Strategiyanın həyata keçirilməsinə cavabdeh olan, operativ və ümumi əlaqələndirməni həyata keçirən dövlət orqanının rolunu və vəzifələrini müəyyən etmək</p>	<p>Müvafiq dövlət qurumlarının nümayəndələrini cəlb etməklə QİX-ile mübarizəyə dair Strategiyanın icrasının sahələrarası mexanizminin yaradılması</p> <p>Strategiyanın həyata keçirilməsinə cavabdeh olan, operativ və ümumi əlaqələndirməni həyata keçirən Səhiyyə Nazirliyinin rolunun və vəzifələrinin müəyyən edilməsi və İcra və Əlaqələndirmə Qrupunun (İƏQ) yaradılması</p>	TYTŞ TYTŞ, SENS, İŞİM	2016, I rüb 2016, I rüb	MN, VN, TN, GİN, ƏƏSMN, İN, KTN, AQUPDK
9.1.2. QİX ilə bağlı sahələrarası	Strategiyanın bütün səviyyələrdə müvafiq dövlət siyasetinə	Səhiyyə Nazirliyinin Strateji Planına QİX ilə bağlı lazımi dəyişikliklərin	TYTŞ, SENS,	2016	

normativ hüquqi bazanın bütün səviyyələrdə gücləndirilməsi	<p>inteqrasiyasını dəstəkləmək və normativ hüquqi bazasını hazırlamaq;</p>	<p>əlavə edilməsi</p> <p>Digər dövlət qurumları tərefindən hazırlanan və ya icra edilən dövlət proqramları, tədbirlər planları və strategiyalarda QİX-lə mübarizəyə dair tədbirlərin eks olunmasının təşviq edilməsi</p> <p>Digər dövlət qurumları ilə QİX-lə mübarizə istiqamətində onların selahiyətlərinə uyğun olaraq birgə görüləcək işlərin müəyyən edilməsi və qarşılıqlı öhdəliklərin sənədləşdirilməsi</p>	İƏQ, İŞİM	Mütəmadi	
	<p>QİX üzrə təbliğat materiallarını hazırlamaq və tətbiq etmək; aşağıdakı məsələlərlə bağlı vəziyyətin təhlilinin nəticələrini simpozium, seminar və görüşlər vasitəsilə yaymaq:</p> <ul style="list-style-type: none"> • QİX-nin yükü; • iqtisadi təsir, müdaxilələrin xərc və fayda təhlili; davamlı iqtisadi inkişafın bir hissəsi kimi QİX-nin qarşısının alınması və onlara nəzarətin vacibliyi 	<p>QİX problemi haqqında bütün dövlət qurumlarını, qərar qəbul edən şəxsləri məlumatlandırmaq məqsədi ilə informasiya paketinin hazırlanması və müvafiq qaydada hədəf auditoriyaya təqdim edilməsi (görüşlər, seminarlar və s. zamanı)</p> <p>QİX-in yükü, iqtisadi təsiri, davamlı iqtisadi inkişafın bir hissəsi kimi QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarətin vacibliyi haqqında məlumatların bütün maraqlı tərəflərə təqdim edilməsi məqsədi ilə seminarların, simpoziumların keçirilməsi</p>	TYTŞ, İŞİM TYTŞ, SENS, İƏQ	2016-2017 2016-2017	

9.1.3. QİX ilə bağlı səmərəli və bərabərlik prinsipinə əsaslanan tədbirlərin davamlı maliyyələşdirilməsinin və müvafiq bündə ayırmalarının təmin edilməsi	QİX-nin qarşısının alınması və ona nəzaret üzrə bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli tədbirlər üçün dövlətin uzunmüddətli və davamlı maliyyə dəstəyinin əldə olunmasına nail olmaq;	QİX-lə mübarizə üçün tələb olunan illik maliyyə vəsaitinin hesablanması, Maliyyə Nazirliyinə təqdim edilməsi və lazımi maliyyənin əldə edilməsi	MİŞ, TYTŞ, İƏQ	2016-2017	MN
	QİX-yə qarşı mübarizə tədbirlərinə dair davamlı maliyyələşdirmə üçün hüquqi bazanı yaratmaq;	Beynəlxalq təcrübəni təhlil edərək QİX-lə mübarizəyə dair tədbirlərin davamlı maliyyələşdirilməsinin təmin edilmesi məqsədi ilə Maliyyə və Vergilər nazirlikləri ilə birgə Azərbaycanda ünvanlı vergilərin tətbiqi üzrə təkliflərin hazırlanması (aksiz vergilərinin QİX-lə mübarizəyə yönəldilməsi);	MİŞ, İƏQ	2016-2018	MN, VN
		QİX-yə qarşı mübarizə tədbirlərinə dair qeyri-bündə vəsaitlərinin (beynəlxalq və yerli) cəlb edilməsi (qrant, layihə və s.)	MİŞ, BƏŞ, İƏQ	Mütəmadi	
	səhiyyə sahəsinin xərclərinin optimallaşdırılması, QİX-nin qarşısının alınması və ona nəzarət istiqamətində səmərəsiz fəaliyyətlərdən səmərəli tədbirlərə keçilməsi məqsədi ilə zəruri institusional və təşkilati dəyişikliklər aparmaq	Səhiyyə xərclərinin optimallaşdırılması və QİX-lə mübarizədə yalnız səmərəli tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədi ilə institusional və təşkilati dəyişikliklər barədə təkliflərin hazırlanması.	TYTŞ, SENS, MİŞ, İSİM İƏQ	2016-2020	MN

9.2. QİX-nin risk faktorlarının (tütündən istifadə, spirtli içkilərdən sui-istifadə, qeyri-sağlam qidalanma, fiziki passivlik) azaldılması üçün bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli tədbirlərin həyata keçirilməsi

9.2.1. QİX-in risk	1. Tütündən istifadənin	QİX üzrə mövcud hüquqi bazanın	TYTŞ,	2016	ƏN, VN
--------------------	-------------------------	--------------------------------	-------	------	--------

amillərinə qarşı əhali arasında bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli tədbirlərin həyata keçirilməsi	azaldılması: Tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının həyata keçirilməsi üçün: tütün tüstüsündən azad ictimai yerlərə, sıqaret qutuları üzərində effektiv xəbərdarlıq yazılarına və şəkillərə, tütün satışına, vergi və qiymət siyasetinə xüsusi diqqət yetirməklə, mövcud hüquqi bazanı gücləndirmek;	gücləndirilməsi ilə bağlı sahələrarası işçi qrupun (IQ) yaradılması; Azərbaycan Respublikasının müvafiq normativ hüquqi aktlarının Tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə Konvensiyası maddələrinin həyata keçirilməsinin Rəhbər Prinsiplərinə uyğunluğu baxımından təhlili əsasında mövcud hüquqi bazanın gücləndirilməsinə dair təkliflərin hazırlanması;	IƏQ IQ, İSİM	2016-2017	ƏN, VN
	təhsil müəssisələrində tütünün sağlamlığa mənfi təsiri barədə maarifləndirici tədbirlər keçirmək;	Təhsil müəssisələrində tütünün sağlamlığa mənfi təsiri barədə maarifləndirici tədbirlərin keçirilməsi üçün mütəxəssislerin müəyyən edilməsi və maarifləndirici-təbliğat xarakterli görüş və mühazirələrin təşkili.	IƏQ, TYTŞ, İSİM, ilkin səhiyyə müəssisə- ləri	Mütəmadi	TN
	tütün məmulatlarının satışını qanunvericiliyə uyğun olaraq nizamlamaq;	Tütün mehsullarının satışının nizamlanması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması.	IƏQ, İSİM	2016-2017	İN, SMPDK
	ictimai yerlərdə və parklarda tütünün sağlamlığa mənfi təsiri barədə reklamlar, stendlər yerləşdirmek.	İctimai yerlərdə və parklarda tütünün sağlamlığa mənfi təsiri barədə reklam və stendlərin yerləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması.	İSİM	Mütəmadi	yerli icra hakimiyyəti orqanları
	2. Spiritli içkilərdən sui-istifadənin azaldılması:	9.2.1.-2-ci bənddə nəzərdə tutulan Azərbaycan Respublikasının	IƏQ, TYTŞ,	2016-2017	ƏN, IN, VN, DİN, TN

	aşağıdakılara xüsusi diqqət yetirməklə qanunvericiliyi yenidən nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək:	müvafiq normativ hüquqi aktlarının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı aidiyyəti qurumlarla əməkdaşlıq edilməsi və tövsiyələrin verilməsi.	RGEM, İŞİM		
	pərakəndə satılan spirtli içkilərin uşaqlar üçün elçatanlığının məhdudlaşdırılması;	Pərakəndə satış obyektlərində spirtli içkilərin uşaqların sağlamlığına zərər getirməsi barədə, o cümlədən spirtli içkilərin 18 yaşına çatmayan şəxslərə satışının qadağan edilməsi barədə xəbərdaredici məlumatların (lövhələr, plakatlar, işarələr və s.) hazırlanması və görünən yerlərdə yerləşdirilməsi;	İƏQ RGEM, İŞİM, Respublika Narkoloji Mərkəzi (RNM)	Mütəmadi	ƏN, İN
	spirtli içkilərin reklamına qoyulan məhdudiyyət və qadağaların işləməsinin təmin edilməsi;	Spirtli içkilərin reklamına qoyulan məhdudiyyət və qadağaların işləməsinin təmin edilməsi üzrə təkliflərin hazırlanması.	İŞİM, RGEM, RNM	2016-2017	ƏN, İN
	spirtli içkilərin təsiri altında nəqliyyat vasitələrinin idarə olunmasına qoyulan qadağaların işləməsinin təmin edilməsi;	Spirtli içkilərin təsiri altında nəqliyyat vasitələrinin idarə olunmasının təhlükələri barədə maarifləndirici materialların (videoçarxlər, bukletlər, plakatlar və s.) hazırlanması və aidiyyəti üzrə paylanması.	RNM İŞİM	Mütəmadi	DİN
	spirtli içkilərə qoyulan vergilerin artırılması;	Spirtli içkilərə qoyulan vergilerin artırılması ilə bağlı təkliflərin verilməsi.	İŞİM	2016-2017	VN
	spirtli içkilərlə bağlı qiymət-satış siyasetinin yeniləşdirilməsi;	Spirtli içkilərlə bağlı qiymət-satış siyasetinin yeniləşdirilməsi ilə bağlı	İŞİM	2016-2017	İN

		təkliflərin verilməsi.			
	təhsil müəssisələrində spirtli içkilərin sağlamlığa mənfi təsiri barədə maarifləndirici tədbirlərin keçirilməsi	Respublikanın ali və orta təhsil müəssisələrində tələbə/şagird və müəllim heyəti üçün spirtli içkilərin sağlamlığa mənfi təsiri barədə müvafiq həkim-mütəxəssislərin iştirakı ilə maarifləndirici-təbliğat xarakterli görüş və mühazirələrin təşkili.	TYTŞ, İSİM, RNM, ilkin səhiyyə müəssisə-ləri	Mütəmadi	TN
	3. Sağlam qidalanma: Ölkə üzrə qidalanmanın əsas məsələlərini və prioritet fəaliyyət istiqamətlərini özündə əks etdirən Fəaliyyət Planının işləniləb hazırlanması;	Ölkə üzrə qidalanmanın əsas məsələlərini və prioritet fəaliyyət istiqamətlərini özündə əks etdirən Fəaliyyət Planının hazırlanması.	İƏQ, RGEM, İSİM, ATU	2017-2018	KTN
	Fizioloji qida normalarının hazırlanması;	Fizioloji qida normalarının hazırlanması.	RGEM, İSİM, ATU	2016	SMPDK, KTN
	Tərkibində doymuş yağı turşuları, trans-yağ turşuları, sadə şəker və ya xörek duzu yüksək olan qida məhsullarının satışının uşaqlara təsirini azaltmaq üçün tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi;	Tərkibində doymuş yağı turşuları, trans-yağ turşuları, sadə şəker və ya xörek duzu yüksək olan qida məhsullarının satışının uşaqlara təsirini azaltmaq üçün tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi	TYTŞ, İƏQ, İSİM	2016	İN, SMPDK KTN
	Qida məhsullarından hidrogenləşdirilmiş bitki yağlarının qismən çıxarılması və onların çoxdoymamış yağı turşuları ilə əvəz edilməsi üzrə tədbirlərin	Qida məhsullarından trans və doymuş yağı turşularının qismən çıxarılması və doymamış və ya polidoymamış yağı turşuları ilə əvəz edilməsi üzrə tədbirlər planının	SENS, RGEM, İSİM, ATU	2016	İN, SMPDK KTN

	müəyyənləşdirilməsi;	hazırlanması.			
	<p>aşağıdakılara dair normativ sənədlərin təkmilləşdirilməsi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istehsal olunan qida məhsullarında duzun azaldılması; • tərkibində trans-yağlar və doymuş yağlar olan qida məhsullarının məcburi işarələnməsi (ilkin mərhələ); • tərkibində trans-yağlar olan qida məhsullarının satışının qadağan edilməsi (ikinci mərhələ). 	<p>Tərkibində hidrogenləşdirilmiş bitki yağıları, doymuş yağ turşuları, trans-yağ turşuları, sadə şəkərlər və duz olan qida məhsullarının üzərində tərkib hissəlerinin "işıqfor etiketlənmə" qaydasına uyğun olaraq gözə çarpacaq dərecədə qida bağlamasının önündə göstəriləməsi üçün təkliflərin hazırlanması;</p> <p>Tərkibində duz az olan qida məhsullarının qida bağlamasının önündə xüsusi işaretin ("az duz") yerləşdirilməsi üzrə təkliflərin hazırlanması</p>	<p>İƏQ, RGEM, İŞİM</p> <p>İƏQ, RGEM, İŞİM</p>	2016-2017	İN, SMPDK KTN
	<p>Əhali arasında düzgün qidalanmanın, o cümlədən ərzaq məhsullarının tərkibinin zənginləşdirilməsi məsələlərini təbliğ etmək;</p> <p>əhalini trans-yağlar əvəzinə çox-doymamış yağ turşularına üstünlük verməyə təşviq etmək</p>	<p>Əhalinin "işıqfor etiketlənmə" ilə maarifləndirilməsi və onun istifadəsinin izah edilməsi məqsədi ilə maarifləndirici materialların hazırlanması və paylanması;</p> <p>Yağda qızardılmış duzlu və şirin qəlyanaltılar, fastfood qida məhsulları, tərkibində doymuş, trans-yağ turşuları, sadə şəkər və ya xörək duzu yüksək olan qida</p>	<p>İŞİM, RGEM</p> <p>MX, İŞİM, RGEM, ATU</p>	2017-2020	İN, SMPDK KTN
			Mütəmadi		İN, SMPDK KTN

		<p>məhsulları, hazır un məmulatları və marqarin yağından istifadənin azadılması və bu məhsullardan günlük alınan enerji qəbulunun 1%-ə qədər aşağı salınmasının sağlılıq üçün zəruriliyi barədə əhalinin maarifləndirilməsinin təşkili (maarifləndirici materialların hazırlanması və paylanması, TV verilişlərinin təşkili, sosial şəbəkələrdə məlumatların yayılması və s.);</p> <p>Əhali arasında sağlam qidalanma, gündəlik xörək duzu miqdarının 5 qramdan aşağı salınması istiqamətində maarifləndirmə kampaniyalarının təşkili.</p>	İŞİM, RGEM, ATU	Mütəmadi	İN, SMPDK KTN
	Ümumi təhsil müəssisələrində şagirdlərin düzgün qidalanmasını təmin etmək;	<p>Ümumi təhsil məktəblərində sağlam qidalanma vərdişlərinin aşilanması məqsədli tədbirlərin təşkili;</p> <p>Ümumi təhsil müəssisələrinin yemekxanalarında tərkibində doymuş və trans-yağ turşuları, sadə şəkər və ya xörək duzu yüksək olan qida məhsullarının satışının azaldılması və qadağan edilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi;</p>	İŞİM, RGEM, ilkin səhiyyə mütəxəssis- ləri İŞİM, RGEM	Mütəmadi 2016	TN KTN TN, İN KTN

	<p>Hər bir şagirdin yediyi qidanın enerji dəyərini hesablamağı bilməsi və buna vərdiş etməsi, qida məhsulunu alarkən və ya yeyərkən qidanın üzərində göstərilən tərkib hissəsinə və son istifadə tarixinə nəzər salmağa vərdiş etməsi üçün təhsil müəssisələrində sağlam qidalanma haqqında şagirdlər arasında müxtəlif yollar ilə mütəmadi maarifləndirmənin aparılması;</p> <p>Təhsil müəssisəlarının yeməkxanaları üçün sağlam qidalanma prisniplerinə əsaslanan 10 fərqli menyunun hazırlanması və tətbiqinin əlaqələndirilməsi;</p>	<p>RGEM, İŞİM, İlkin səhiyyə mütexəssis-ləri</p> <p>RGEM, ATU</p>	Mütəmadi	TN, İN, KTN TN KTN
	<p>Ana südü ilə qidalanma da daxil olmaqla, erkən uşaqlıq dövründən başlayan sağlam qidalanmanı təbliğ etmək;</p>	<p>Ana südü ilə qidalandırmanın analar arasında geniş yayılması üçün effektiv tədbirlərin həyata keçirilməsi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Müvafiq tibb heyətinin bu istiqamətdə təlimləndirilməsi; - Əhalinin yenidöğulmuşların ilk 6 ay ərzində yalnız ana südü, 2 	<p>TYTS, İlkin səhiyyə müəssisələri , qadın məsləhətxanaları, doğum evləri</p> <p>ETPI, ETMGI, İŞİM,</p> <p>İŞİM, Ilkin səhiyyə</p>	Mütəmadi

		yaşına qədər isə digər qidalarda ilə yanaşı ana südü ilə qidalandırılmasının ana və uşağın sağlamlığı üçün zəruriliyi haqqında məlumatlandırılması (buklet, plakat, videoçarx və s. hazırlanması);	mütəxəssisləri,		
		- İctimai yerlərdə qadınların və yeni ailelərin ana südü ilə qidalandırılmanın həyatı vacibliyinin vurğulaması ilə bağlı kampanyaların təşkil edilməsi;	İŞİM	Mütəmadi	
		- İctimai yerlərdə uşaqların ana südü ilə qidalandırılması üçün analara rahat şəraitin yaratılmasının təşviq edilməsi.	İŞİM	Mütəmadi	
		- Körpələrin ana südü ilə qidalandırılmasının zəruriliyinin təhsil müəssisələrində təbliği.	İŞİM, İlkin səhiyyə mütəxəssis- ləri	Mütəmadi	TN
	4. Fiziki aktivliyin təbliği: sağlamlıq naminə əhali üçün fiziki aktivliyə dair maarifləndirici materiallar hazırlanmaq və təşviq etmək;	Əhalinin müxtəlif təbəqələri, o cümlədən işləyən əhali üçün fiziki aktivliyə dair çap materiallarının (bukletlər, plakatlar, kitabçalar və s.) hazırlanması və paylanması (o cümlədən ilkin səhiyyə xidməti göstərən müəssisələr vasitəsi ilə).	İŞİM, MX, TYTŞ, İlkin səhiyyə mütəxəssis- ləri	Mütəmadi	GIN

		<p>Əhalinin müxtəlif təbəqələri üçün fiziki aktivliyə dair sosial çarxların hazırlanması, KİV və digər üsullarla yayılmışlarının təşkili;</p> <p>Radio və televiziya vasitəsi ilə mütəxəssislərin fiziki aktivliyin təbliğinə dair çıxışlarının təşkili;</p>	MX, İSİM	Mütəmadi	GİN
		<p>Ümumi təhsil müəssisələrində fiziki aktivliyin təbliği ilə bağlı tədbirlər keçirmək;</p>	MX, İSİM	Mütəmadi	TN, GİN, yerli icra hakimiyyəti orqanları
		<p>Ümumi təhsil müəssisələrini cəlb etməklə fiziki aktivliyin təbliği məqsədi ilə ictimai yerlərdə kütləvi aksiyaların təşkili, o cümlədən 6 Aprel Ümumdünya Fiziki Aktivlik Günüñün keçirilməsi;</p> <p>Mütəxəssislərin iştirakı ilə tam orta məktəblərdə şagird və müəllim heyəti üçün fiziki aktivliyin sağlamlığa müsbət təsiri barədə maarifləndirmə işinin aparılması;</p> <p>Ümumi təhsil müəssisələrinin kurrikulumunda fiziki aktivlik barədə məlumatın təkmilləşdirilməsi üçün müvafiq qurumlarla əməkdaşlıq edilməsi və tövsiyələrin verilməsi.</p>	Uşaq poliklinikala- rı, İSİM	Mütəmadi	TN
		<p>İş yerləri üçün fiziki aktivlik proqramlarını təşviq etmək;</p>	İSİM, ATU	Mütəmadi	TN
		<p>İş yerləri üçün fiziki aktivlik proqramlarının təşviq edilməsi;</p>	İSİM, ETTPİ	Mütəmadi	GIN, yerli icra hakimiyyəti orqanları

	təkmilləşdirilmiş şəhərsalma planlarını, o cümlədən idman obyektlərini və parkları təşviq etmək	Təkmilləşdirilmiş şəhərsalma planlarının, o cümlədən idman obyektlərinin tikilməsinin və parkların salınmasının təşviq edilmesi	İŞİM	Mütəmadi	GİN, yerli icra hakimiyyyəti orqanları
5. İlkin səhiyyə xidməti mütəxəssisləri üçün QİX-in risk amilləri üzrə təlim paketini hazırlamaq;	QİX-in risk amillərinə dair hərtərəfli təlim paketinin hazırlanması; Hazırlanmış təlim paketinin səhiyyə mütəxəssislərinin diplomdan əvvəlki və sonrakı kurrikulumuna daxil edilməsi.	TYTŞ, ADHTİ, ATU TYTŞ, KETŞ, ATU, ADHTİ	2016-2017 2016-2017		
QİX-in əsas risk amillərinin profilaktikasına dair klinik protokolları işləyib hazırlamaq və yeniləşdirmək;	QİX-in əsas risk amillərinin profilaktikasına dair hazırlanacaq və yenilənəcək klinik protokolların siyahısının müəyyən edilməsi; Hazırlanacaq və yenilənəcək hər bir klinik protokol üzrə işçi qrupun müəyyən edilməsi; Klinik protokolların hazırlanması, yeniləşdirilməsi;	TYTŞ, İŞİM, müvafiq mütəxəssis-lər cəlb olunmaqla TYTŞ, İŞİM TYTŞ, İŞİM,	2016 2016 2016-2017		

		Səhiyyə mütəxəssisləri üçün (xüsusilə də ilkin səhiyyə işçiləri) QİX-la bağlı klinik protokollar üzrə təlimlərin keçirilməsinin təşkili.	TYTŞ, İSİM	2016-2017	
	qeyri-səhiyyə mütəxəssisləri üçün (siyasetçilər, müəllimlər, sosial işçilər) QİX-in risk amillərinə dair təlim paketini hazırlanmaq	Qeyri-səhiyyə mütəxəssisləri üçün QİX-in risk amillərinə dair təlim (o cümlədən e-təlim) paketinin hazırlanması; Hazırlanmış təlim paketi üzrə qeyri-səhiyyə mütəxəssisləri üçün təlimlərin (o cümlədən online) keçirilməsi.	İSİM İSİM, müvafiq mütəxəssislər	2016-2017 2016-2017	
9.2.2. QİX-in risk amillərinin karşısının alınmasını	sağlam həyat tərzinin təşviqinə dair bərabərlik prinsipinə əsaslanan kommunikasiya tədbirlərini müəyyənləşdirmək;	Sağlam həyat tərzinə və QİX-in profilaktikasına dair kommunikasiya strategiyasının hazırlanması, təsdiqlənməsi və KIV, digər müvafiq qurumlar cəlb olunmaqla tətbiqinin təşkili; QİX-in risk amillərinin karşısının alınması ilə bağlı əhalinin müxtəlif təbəqələrinin bilik və bacarıqlarını artırmaq üçün çap materiallarının (bukletlər, plakatlar, kitabçalar və s.) və sosial çarxların hazırlanması və onların KIV ilə yayımlanmasının təşkil edilməsi; Əhalinin sağlam həyat tərzinin təşviqinə yönəldilən kütləvi aksiyaların, eləcə də Internet	MX, İSİM, müvafiq mütəxəssislər MX, İSİM, MX, İSİM,	Mütəmadi Mütəmadi Mütəmadi	TN, RYTN, KIV RYTN, KIV RYTN, KIV

		<p>resurslarından və sosial şəbəkələrdən geniş istifadə etməklə, "SMS" və mobil rabitə imkanlarını araşdırmaqla təşviqat kampaniyalarının və digər tədbirlərin KIV və digər qurumlar cəlb olunmaqla təşkil edilməsi;</p> <p>Sağlam həyat tərzi barədə məlumatların məktəb təhsili kurrikulumuna daxil edilməsinin təşkili;</p>	lər İSİM, ATU müvafiq mütəxəssis-lər	Mütəmadi	TN
	<p>sağlam həyat tərzinin təşviqi ilə bağlı ümumi təhsil müəssisələrində müvafiq tədbirlər keçirmək</p>	Respublikanın ümumi təhsil müəssisələrində şagird və müəllim heyəti ilə sağlam həyat tərzi barədə müvafiq görüşlərin təşkili.	İSİM, ATU, ilkin sehiyyə mütəxəssis-ləri	Mütəmadi	TN
9.3. QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarətin yaxşılaşdırılması üçün integrasiya olunmuş tibbi xidmətlərin, o cümlədən ilkin profilaktika, skrininq və erkən aşkarlanması, müalicə, reabilitasiya tədbirlərinin və palliativ qayığının gücləndirilməsi					
9.3.1. İnteqrasiyaya əsaslanan vahid yanaşma vasitəsilə QİX ilə bağlı, xüsusən də ilkin sehiyyədə, əlcətan və istifadəsi əhalii üçün mümkün olan, keyfiyyətli, sübutlara əsaslanan tibbi	<p>QİX üzrə sübutlara əsaslanan və pasiyentə yönəldilən integrasiya edilmiş və çoxşaxəli zəruri sehiyyə xidmətləri göstərilməsi üçün funksional göndəriş sistemini işləyib hazırlamaq;</p> <p>skrininq və erkən aşkarlanması üçün səmərəli, sübutlara əsaslanan proqramları işləyib hazırlamaq və həyata keçirmək;</p>	<p>QİX üzrə sübutlara əsaslanan və pasiyentə yönəldilən integrasiya edilmiş və çoxşaxəli zəruri sehiyyə xidmətləri göstərilməsi üçün effektiv göndəriş sisteminin işlənib hazırlanması;</p> <p>Beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi əsasında skrininq və erkən aşkarlanması üçün səmərəli, sübutlara əsaslanan proqramların işlənib hazırlanması və həyata</p>	TYTŞ	2016-2017	
			TYTŞ, Milli Onkologiya Mərkəzi, İSİM	2016-2018	

xidmətlərə və keyfiyyətli dərmanlara əhalinin ayrı-ayrı qrupları üçün bərabər çıxışın təmin edilməsi		keçirilməsi (Süd vəzi, kolorektal və uşaqlıq boynu xərçəngləri, hipertoniya, və s.).			
	səhiyyə xidmətlərinin bütün səviyyələrində QİX-in qarşısının alınması və müalicəsi üçün sübutlara əsaslanan standartları və klinik protokolları hazırlanmaq və yeniləşdirmək;	Səhiyyə xidmətlərinin bütün səviyyələrində QİX-in qarşısının alınması və müalicəsi üçün sübutlara əsaslanan standartların və klinik protokolların hazırlanması və yeniləşdirməsi, o cümlədən müvafiq QİX-in müayinə və müalicəsi, habelə davamlı təqibi üzrə klinik təlimatların, metodik vəsaitlərin və müalicə alqoritmlarının hazırlanması.	TYTŞ, İSİM, müvafiq mütəxəssis- lər	2016-2017	
	klinik protokollarda eks olunan QİX-ə aid dərmanları əsas dərmanlar siyahısına daxil etməklə siyahını daim yeniləşdirmək;	QİX-in müalicəsi üçün tələb olunan əsas və yardımçı dərman qruplarının müəyyən edilməsi	TYTŞ, AEM, İTM	2016	
		QİX-ə aid dərmanları əsas dərmanlar siyahısına daxil etməklə siyahının yeniləşdirməsi.	TYTŞ, AEM, İTM	2016-2020	MN
	müəyyən QİX-ə aid (məsələn, xroniki obstruktiv ağciyər xəstəlikləri, ürək-damar xəstəlikləri) ambulator dərman yardımı paketləri hazırlanmaq;	Müəyyən QİX-ə aid ambulator dərman yardımı paketlərinin hazırlanması və ilkin səhiyyə xidmətləri səviyyəsində təmin edilməsi.	TYTŞ, AEM, İTM	Mütəmadi	MN
	QİX ilə bağlı laboratoriya xidmətlərini genişləndirmək və laboratoriyaların müasir avadanlıqla təchizatını gücləndirmek;	QİX ilə bağlı laboratoriya xidmətlərinin genişləndirilməsi və laboratoriyaların müasir avadanlıqlarla təchizatının gücləndirilməsi.	TYTŞ, İTM	Mütəmadi	MN
	QİX ilə bağlı ümumrespublika və	QİX ilə bağlı ümumrespublika və	TYTŞ,	2016-2020	ƏƏSMN

	<p>yerli səviyyədə palliativ və reabilitasiya xidmətlərini yaratmaq</p>	<p>yerli səviyyədə palliativ və reabilitasiya xidmətlərinin yaradılması: Xəstəliyin irəliləmiş və terminal mərhələlərində olan xəstələrə palliativ qayğı xidmətlərinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi üçün beynəlxlaq təcrübənin öyrənilməsi; Palliativ xidmətlərin təşkili və göstərilməsi üçün müvafiq qanunverici və normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi; xəstələr üçün müxtəlif növ (evdə, hospis, xəstəxana əsaslı) palliativ xidmətlər üçün meyarların, göstərişlərin, təşkil edilmə qaydalarının tərtib edilməsi və maliyyə tutumluğunu hesablanması; Irəliləmiş və ya terminal mərhələdə olan QIX-i olan xəstələr üçün palliativ qayğı xidmətlərinin aparıcı tibb müəssisələri əsasında seçilmiş pilot rayonlarda sınaqdan keçirilməsi; Həkim və orta tibb personalının, habelə sosial işçilər, psixoloq, psixiatr və din xadimlərinin palliativ qayğı xidmətlərinin göstərilməsi sahəsində bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi, müvafiq təlim</p>	<p>HDNS, MİŞ, İSİM, Milli Onkologiya Mərkəzi, ATU, ADHTİ</p>	
--	---	--	--	--

		<p>kursları, o cümlədən virtual təlim kurslarının yaradılması və təşkili; Ürək-damar və beyin-damar hadisələri, o cümlədən infarkt, insult keçirmiş, şəkərli diabetin ağırlaşmaları, o cümlədən diabetik retinopatiya, böyrək çatışmazlığı (diabetik nefropatiya), ətrafların amputasiyası və s. ağırlaşma halları ilə üzləşmiş xəstələrin fiziki və psixi reabilitasiyası işinin təşkili, yeni innovativ reabilitasiya proqramlarının hazırlanması məqsədi ilə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və tətbiqi;</p> <p>QİX-dən əziyyət çəken xəstələrin spesifik reabilitasiyası, o cümlədən pulmonar reabilitasiya, ürək-damar reabilitasiya və insult keçirmiş və ya amputasiyaya məruz qalmış xəstələrin fiziki reabilitasiyası işinin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə ATU və ADHTİ nəzdində müvafiq tədris-təlim proqramlarının hazırlanması və keçirilməsi.</p>			
9.3.2. QİX üzrə xidmətlərin göstərilməsinin yaxşılaşdırılması üçün hazırlıklı insan resurslarının ölkədə, xüsusiylə də	işçi qüvvəsi ehtiyatları və kadr axınının illik göstəriciləri ilə bağlı mövcud vəziyyəti yaxşılaşdırmaq;	İşçi qüvvəsi ehtiyatları və kadr axınının illik göstəriciləri ilə bağlı mövcud vəziyyətin təhlili və yaxşılaşdırılması.	KETŞ, TYTŞ	2016-2020	ƏƏSMN
	ilkin səhiyyə mütəxəssislərinin QİX ilə mübarizə və pasiyentləri təlimatlandırma bacarıqları üzrə	İlkin səhiyyə mütəxəssislərinin QİX ilə mübarizə və pasiyentləri təlimatlandırma bacarıqları üzrə	TYTŞ, ADHTİ, ATU, BBTK,	2016-2018	

kənd yerlərində, bölgüsünün berabər təmin edilməsi	hazırlığını artırmaq;	hazırlığının artırılması məqsədi ilə müvafiq metodik vəsaitlərin hazırlanması və təlimlərin keçirilməsi.	İŞİM		
	səhiyyə mütəxəssisləri üçün QİX ilə mübarizə üzrə bacarıqlara əsaslanan fasılısız təhsil təlimləri toplusunu işləyib hazırlamaq;	Səhiyyə mütəxəssisləri üçün QİX ilə mübarizə üzrə bacarıqlara əsaslanan fasılısız təhsil təlimləri üzrə toplunun işlənib hazırlanması və tətbiqi, o cümlədən virtual elektron təlimlərin hazırlanması, təşkili, teletəbabət vasitəsi ilə həkimlər arasında bilik və təcrübə mübadiləsinin təşkili.	ADHTİ, ATU, İSİM, RGEM	2016-2017	
	kənd yerlərində QİX üzrə xidmətlərin təkmilləşdirilməsi üçün səhiyyə mütəxəssisləri arasında vəzifələrin yenidən bölünməsini tətbiq etmək;	Kənd yerlərində QİX üzrə xidmətlərin təkmilləşdirilməsi üçün səhiyyə mütəxəssisləri arasında vəzifələrin yenidən bölünməsinin tətbiq edilməsi.	TYTŞ,KETŞ	2017-2018	
9.3.3. Savadı və sağlıqlıla bağlı məlumatı zəruri səviyyədə olmayanlara xüsusi diqqət yetirilərək əhalinin, ailənin və pasiyentin QİX ilə bağlı məsələlər üzrə maarifləndirilməsi	Əhali/ ailə/ pasiyentlərin öz sağlıqlığının qorunması üzrə bilik və bacarıqlarını yaxşılaşdırmaq;	Əhali/ailə/pasiyentlərin özsağlıqlarını qoruması üzrə maarifləndirici materialların (videoçarxlar, bukletlər, plakatlar və s.) hazırlanması və aidiyyatı üzrə paylanması; Sağlıqlıq portalı və Səhiyyə Nazirliyinin digər elektron resursları vasitəsi ilə QİX və onların profilaktikası, habelə müalicəsinə dair daha dərinləşdirilmiş	MX, İSİM TYTŞ, mü- vafiq mütə- xəssislər	Mütəmadi	

		<p>məlumatların hazırlanması;</p> <p>Əhali/ailə/pasiyentlərin özsağlamlıqlarını qorumasına yönəldilən kütləvi aksiyalar və kampaniyaların təşkil edilməsi, bu məqsədə mobil, internet və KİV resurslarından, sosial şəbəkələrdən geniş istifadə edilməsi;</p> <p>İŞX səviyyəsində əhali/ ailə/ pasiyentlərin maarifləndirilməsi və sağlam həyat tərziinin təbliği işinin gücləndirilməsi.</p>	<p>MX, İSİM, TYTŞ, müvafiq mütəxəssis- lər</p> <p>TYTŞ, İSİM, ilkin səhiyyə müəssisə- ləri</p>	Mütəmadi	KİV
	<p>pasiyentlər üçün kommunikasiya materialları paketi hazırlamaq və onun tibb təhsili və tibbi praktikaya integrasiyasını təmin etmək</p>	<p>QİX-in risk amillərinə dair hərtərəfli kommunikasiya paketinin hazırlanması;</p> <p>Hazırlanmış kommunikasiya paketinin səhiyyə mütəxəssislərinin diplomdan əvvəlki və sonrakı kurrikulumuna daxil edilməsi.</p>	<p>TYTŞ, İSİM, RGEM</p> <p>TYTŞ, KETŞ, ATU, ADHTİ</p>	2016-2018	

**9.4. Gender və sosial amillər nəzərə alınmaqla, QİX-nin azaldılması və oha nəzarət üçün
informasiya imkanlarının tekmilləşdirilməsi və tədqiqatların dəsteklənməsi**

9.4.1. Məlumatların cins, yaş və sosial-iqtisadi göstəricilərə əsasən bölüşdürülməsini təmin etməklə, QİX və onların risk	dövlət səhiyyə informasiya sistemi çərçivəsində QİX üzrə hərtərəfli nəzarət sistemini, o cümlədən ölüm hallarının səbəblərinin dəqiq qeydiyyatını, müəyyən QİX üzrə registrleri, risk faktorları üzrə məlumatların mütəmadi	Ürək-damar və beyin-damar xəstəliklərinin yükünün və risk faktorlarının müəyyən edilməsi, habelə strategiyanın icrasının effektivliyinin qiymətləndirilməsi məqsədi ilə kəskin koronar sindrom, miokard infarktı, ürək	TYTŞ, ETKİ, SİM, İSİ, müvafiq mütəxəssis- lər	2016-2018	
---	---	--	---	-----------	--

amilləri üzrə epidemioloji nəzarət, registrlər və elektron qeydiyyat sistemi daxil olmaqla, dövlət səhiyyə informasiya sisteminin gücləndirilməsi	toplantısını təşkil etmək və gücləndirmek;	çatışmazlığı, beyin insultu hallarına dair milli registrlərin yaradılması; Milli Onkologiya Mərkəzi nəzdində yaradılmış Onkoloji Xəstələrin Dövlət Registrinin və Uşaq Onkoloji Xəstələrinin Sub-registrinin texniki bazasının yaxşılaşdırılması və fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi;	TYTŞ, Milli Onkologiya Mərkəzi, SİM, İTM	2016-2018
		Regionlarda fəaliyyət göstərən onkoloji dispanserlərin XBT-0-3 təsnifat sistemindən istifadəsinin gücləndirilməsi;	Milli Onkologiya Mərkəzi, İSİ	2016-2017
		QİX-ə dair Dövlət Registrlərində toplantı olmuş məlumatlara əsasən elmi-epidemioloji araşdırımaların aparılması və müvafiq elmi sərgilərdə nəticələrin müzakirəsi və dərci.	İSİM, Milli Onkologiya Mərkəzi, müvafiq mütəxəssis- lər	Mütəmadi
		Dövlət Registrlərinin yaradılması və fəaliyyəti, registrlərin QİX-ə dair tibbi epidemioloji vəziyyətin təhlili və gələcək tədbirlərin planlaşdırılmasında rolu mövzusunda elmi konfransların və beynəlxalq mütəxəssislərin iştirakı ilə təlim kurslarının təşkili.	BƏŞ, Milli Onkologiya Mərkəzi, ATU, İSİM	2016-2018
	səhiyyə informasiya sistemi personalının (statistiklər,	Dövlət registrlərində çalışan mütəxəssislərin müntəzəm	İSİ, İSİM, SİM	2016-2018

	operatorlar, informasiya texnologiyaları mütəxəssisləri) bacarıqlarını artırmaq	təlimatlandırılması və fealiyyətinin təşkilinə dair bilik və bacarıqlarının artırılması, habelə registrlərdə toplanan məlumatların təhlilinə dair müvafiq statistik programlardan istifadə üzrə təlimlərin təşkili və metodik təlimatların hazırlanması.			
9.4.2. QİX-nin qarşısının alınması və ona nəzarət üçün həyata keçirilən strateji planlaşdırmanın əsası kimi tədqiqatların və elmi sübutlara əsaslanan nəticələrin istifadəsinin gücləndirilməsi	QİX-yə dair prioritətlər üzrə tədqiqat planını işləyib hazırlamaq və tətbiq etmək;	QİX-ə dair tədqiqatların prioritət istiqamətlərini formalasdırmaq məqsədi ilə tədqiqat planını işləyib hazırlamaq və tətbiq etmək; Əhalinin yaş kateqoriyaları, sosial-iqtisadi və gender amillərinə uyğun olaraq QİX-ə dair vəziyyətin müntəzəm monitorinqi və qiymətləndirilməsi; İctimai səhiyyə, səhiyyənin təşkili və sosial gigiyenə sahəsində çalışan mütəxəssislər, habelə həkim-rezidentlər, aspirant və doktorantlar üçün QİX-ə dair prioritət istiqamətlərə uyğun elmi-tədqiqat işləri üçün mövzular siyahısının formalasdırılması və müntəzəm yeniləşdirilməsi; Beynəlxalq standartlara cavab veren milli araştırma və tədqiqatların dəstəklənməsi məqsədi ilə tibbi epidemioloji və	KETŞ, TYTS, İSİM İƏQ, İSİM, İSİ	2016-2017 Mütemadi 2016-2020	AMEA

	<p>klinik araştırmaların aparılmasına dair təlim kurslarının keçirilməsi və müvafiq metodik təlimatların hazırlanması;</p> <p>QİX-ə dair aparılan tədqiqat və araştırmaların nəticələrinin dərci, mütəxəssislər tərefindən nəticələrin geniş müzakirəsi və qiymətləndirilməsi, habelə bu istiqamətdə elektron resursların istifadəsi.</p>	TYTŞ, İSİM, ADHTİ, ATU müvafiq mütəxəssislər cəlb edilməklə	Mütəmadi	
	<p>QİX ilə bağlı vəziyyətlər, risk və sosial-iqtisadi amillər, gender, görülən işlərin səmərəliliyi, texnologiyaların elçatanlığı, səhiyyə sisteminin islahatları və kadr potensialının inkişafına dair müntəzəm tədqiqatlar aparmaq;</p>	<p>QİX-ə dair regional və beynəlxalq elmi tədqiqatların və araştırmaların dəstəklənməsi, müxtəlif ölkələrin tədqiqatçıları ilə mübadilə proqramlarının və birgə araştırmaların dəstəklənməsi;</p> <p>QİX-ə dair ildə bir dəfə milli və iki ildən bir beynəlxalq hesabat xarakterli elmi-praktik konfransların keçirilməsi.</p>	BƏŞ, İSİM, ADHTİ, ATU KETŞ, BƏŞ, İƏQ, İSİM	Mütəmadi 2017-dən başlayaraq
	<p>QİX-nin risk faktorlarına dair mütəmadi araştırma aparmaq</p>	<p>QİX-in risk amillərinin ölkədə yayılması və xüsusiyyətləri üzrə milli səviyyədə reprezentativ tədqiqatların aparılması;</p> <p>Uşaqlar arasında QİX-in risk amillərinin yayılması üzrə tədqiqatların aparılması,</p>	İSİM İSİM	2016 və 2020 2017

9.5. Monitoring və qiymətləndirmə sisteminin yaradılması					
9.5.1. QIX-nin qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə strategiyanın həyata keçirilməsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi çerçivəsinin işlənib hazırlanması	Strategiyanın həyata keçirilməsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi mexanizmini işləyib hazırlamaq; mütemadi monitoring və qiymətləndirmə üçün, zəruri indikatorlar da daxil olmaqla, monitoring və qiymətləndirmə planını işləyib hazırlamaq	Strategiyanın həyata keçirilməsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi mexanizminin işlənib hazırlanması; Mütəmadi monitoring və qiymətləndirmə üçün planın və indikatorların işlənib hazırlanması.	TYTŞ, İƏQ, İSİM TYTŞ, İƏQ, İSİM	2016 2016	
9.5.2. Strategiyanın yerinə yetirilməsi və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	dövlət qurumları tərəfindən QIX-ə dair tədbirlərin həyata keçirilməsi barədə illik, yarımillik və rüblük monitoring və qiymətləndirilmə hesabatlarını hazırlamaq; monitorinq nəticələri əsasında tövsiyələr hazırlamaq	Dövlət qurumları tərəfindən QIX-ə dair tədbirlərin həyata keçirilməsi barədə yarımillik və illik monitoring və qiymətləndirilmə hesabatlarının əldə edilməsi və təhlili; Monitorinq nəticələri əsasında tövsiyələrin hazırlanması.	İƏQ TYTŞ, İƏQ, İSİM	Mütəmadi Mütəmadi	MN, VN, TN, GİN, ƏƏSMN, İN, KTN, AQUPDK